

Sagaidot Rīgas Tehniskās universitātes (RTU) 150. jubileju, ar RTU rektoru LEONĪDU RIBICKI sarunājas žurnālisti Voldemārs Krustiņš, Viesturs Serdāns un Ilze Kuzmina.

L. Ribickis: – RTU ir pēctecē Rīgas Politehniskajai augstskolai, kas sāka darboties 1862. gadā un pēc tam kļuva par Rīgas Politehnisko institūtu. Tā bija pirmā tehniskā daudznozaru augstskola cariskajā Krievijā un pirmā augstskola Latvijā. Kad pēc Latvijas neatkarības iegūšanas nodibināja Latvijas Universitāti, augstskolas saplūda, bet 1958. gadā tehniskās fakultātes atdalījās, atjaunojot Rīgas Politehnisko institūtu, kas 1990. gadā pārtapa par Rīgas Tehnisko universitāti. Mēs bijām pirmā tehniskā augstskola Baltijas reģionā.

V. Krustiņš: – Cariskajā Krievijā tā bija viena no slavenākajām tehniskajām augstskolām. Kādai šobrīd jābūt augstskolai, lai tā būtu konkurētspējīga? Šķiet, ka tagad mums ir ne tikai kultūras un mūzika, bet arī augstskolas. Ja kāds beidzis Hārvardu, uzreiz vai zelta krēslā sēdināms.

– Galvenais, kas parāda augstskolas konkurētspēju, ir tās absolventi – vai viņi spēj atrast darbu savā specialitātē. Mūsu absolventi, jo sevišķi inženierzinātņu specialitātēs – elektrīki, elektronīki, datoristi, celtnieki, arhitekti – ir Eiropā konkurētspējīgi, viņi brauc strādāt uz dažādām valstīm. Protams, viss atkarīgs no paša vēlmēm un valodas prasmes. Taču tie, kuri aizbrauc, ir normāli, pieprasīti speciālisti. Tie, kas beiguši pie mums maģistrantūrā, var veiksmīgi studēt doktorantūrā, piemēram, Vācijā. Tas ir paradokss – valsts mums par viena studenta sagatavošanu maksā trīs vai pat četras reizes mazāk nekā citviet Eiropā, tomēr spējam sagatavot konkurētspējīgus speciālistus.

Jūs minējāt Hārvardu. Sai augstskolai un arī Stenfordai gada budžets ir trīs līdz četri miljardi dolāru, kamēr mūsu budžets ir ap 100 miljoniem dolāru. Lūk, kāda starpība!

– Kam vairāk naudas, tas studentu izglītošanai var izmantot modernāku aparātūru!

– Par aparātūras trūkumu gan šobrīd negribētos sūdzēties. Kopš iestāšanās Eiropas Savienībā (ES) esam saņēmuši finansējumu pētnieciskās aparātūras iegādei – gan zinātniskiem pētījumiem, gan mācību procesam. Laboratoriju aprīkojuma ziņā, iespējams, pat esam citvalstu universitātem priekšā.

– Tātad jūsu augstskola tiek līdzī laikmeta pieprasījumam?

– Mums pirmajiem Latvijā bija moderna universitātes pilnietība. Jau pēc diviem gadiem tā būs pabeigta par 80 procentiem. Labāka universitātes infrastruktūra ļaus mums piesaistīt vairāk ārvalstu studentu. Viņi vajadzīgi ne tikai tāpēc, ka ienes papildu naudu, bet arī sadraudzējas ar

VALDA ILZENA FOTO

Rīgas Tehniskās universitātes rektors Leonids Ribickis: "Mūsu algas Rietumu profesorus neapmierinās. Ar labiem panākumiem varam aicināt mācībspēkus tikai no Krievijas, Ukrainas un Baltkrievijas."

RTU ir trīs misijas

Saruna ar Rīgas Tehniskās universitātes rektoru Leonīdu Ribicki

mūsu studentiem. Vēlāk daudzi jaunie zinātnieki, doktori brauc pieredzes apmaiņā uz ārzemēm.

– Cik jums šobrīd ir ārvalstu studentu?

– 340. Pārāk daudz tas nav, pēc dažiem gadiem gribam sasniegt trīsreiz lielāku skaitu. Viegli nebūs. Piemēram, indiešiem ir interese par mūsu augstskolu, taču viņiem tikt uz Rīgu ir ļoti sarežģīti, jo lielajā Indijā nav Latvijas vēstniecības. Lai iegūtu vīzu, viņiem jādodas uz Pekinu.

– Vairbūt ārlietu ministrs Rinkēvičs jums kā var līdzēt?

– Esmu par šo tēmu runājis ar Ārlietu ministrijas valsts sekretāru. Solīja, ka gada laikā būšot vēstniecība gan Indijā, gan Brazīlijā.

– Kā ārvalstu studenti uzzina par jūsu augstskolu?

– RTU ir ārzemju studiju departaments, ko vada mans vietnieks profsors Igors Tīpāns. Viņš aktīvi piedalās dažādās augstākās izglītības izstādēs, kas notiek visā pasaulē, un popularizē RTU. Pērn mēs, trīs Latvijas augstskolas – RTU, Latvijas Universitāte un "Turība", noslēdzām sadarbības līgumu, lai kopā reklamētu Latvijas augstāko

izglītību pasaulē. Ārzemju studentu piesaistes ziņā konkurenti neesam.

– Latvijā daudz runā, ka mūsu zinātniekiem ir par maz starptautiski citējamo zinātnisko publikāciju. Kāda ir situācija jūsu augstskolā?

– Nav isti korekti salīdzināt publikāciju daudzumu, kas nāk no klasiskām universitātem, kur lielākoties ir profesionālās studiju programmas. Inženierzinātņu fakultātēs pētniekam un profesoram augstākais sasniegums ir dalība starptautiskā zinātniskā konferencē. Publikācijas ir, bet noteiktas zinātņu asociācijas žurnāla.

Visas zinātniskās datu bāzes ir komerciālas – ja maksā, tavu žurnālu uzņem šajā datu bāzē. Ja nemaksā, neuzņem. Katra universitāte ir centusies attīstīt savus zinātniskos žurnālus. Cenšamies tajos publicēt tāda līmeņa zinātniskos rakstus, lai šie izdevumi tomēr iekļūtu starptautiski citējamās datu bāzēs.

Jā, kaimiņvalstis ir vairāk šādu publikāciju. Lietuvieši jau pirms gadiem sešiem pieņēma likumu, ka par profesoru var ievēlēt tikai tos, kuriem ir starptautiski citējamās publikācijas. Tad nu viņi darija visu, lai lietuviešu zinātnieki žurnāli iekļūtu šajās datu bāzēs. Mums saka, lai publicējamies "Science and Nature". Bet tas ir viens neliela izmēra žurnāls! Visa pasaule tajā nenopublicējas.

Tām augstskolām, kuru pārstāvi visbiežāk publicējas šāda līmeņa žurnālos, ir pat simtreiz lielāki budžeti nekā Latvijas augstskolām. Starp-

tautiski citējamo publikāciju ziņā mēs tomēr neesam pēdējā vietā pasaulē, bet gan pirmajā trešdaļā. Toties finansējuma ziņā mēs esam pēdējā vietā.

I. Kuzmina: – Vai tad tiešām esam pašā pēdējā vietā?!

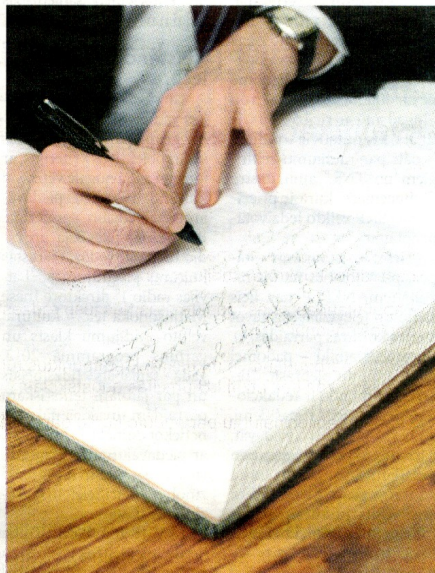
– Nu Eiropā noteikti. Ja finansējumu augstākajai izglītībai nepaliek, no mums nevar prasīt daudz augstāku studiju kvalitāti. Vai arī tad radikāli jāsamazina studentu skaits.

V. Krustiņš: – Vai RTU mācībspēki ir pieprasīti ārzemēs kā vieslektori?

– RTU ir astoņas fakultātes, un katrā varam atrast trīs līdz pat desmit profesorus, asociētos profesorus vai docentus,

kuri regulāri lasa lekcijas ārzemēs. Igaunijā, piemēram, ir īpaša valsts programma, lai varētu atbalstīt profesoru aicināšanu no ārzemēm. Igaunijas augstskola mūsu mācībspēkus kā tuvakos kaimiņus labprāt aicināja pie sevis.

Latvijā toties likumā tagad iestrādāts, ka pieciem procentiem no visiem mācībspēkiem jābūt ārzemniekiem, taču Izglītības ministrija izvairās atbildēt, kad jautā, par kādu naudu šo prasību nodrošināt. Jo mūsu algas Rietumu profesorus neapmierinās. Ar labiem panākumiem varam aicināt mācībspēkus tikai no Krievijas, Ukrainas un Baltkrievijas.

RTU rektors, viesodamies redakcijā, "Latvijas Avīzes" viesu grāmatā ierakstīja savu novēlējumu.

Pasniedzēju apmaiņu gan finansē arī Eiropas Savienības "Erasmus" programma. Ir pasniedzēji, kuri darbojas šajā programmā un brauc trīs četras reizes gadā.

– Latvijā ir tik daudz studiju programmu. Vai visās pietiek profesoru, lai mācītu studentus?

– Ļoti trāpīgs jautājums! Uzskatu, ka likumā ir nepareizi noteikts, ka, augstākās izglītības iegūšanai nedrīkst nevajadzīgi vairāk par 20 studenta kontaktstundām ar pasniedzēju. Mazāk var, bet vairāk ne. Tāpēc ir pat tādas studiju programmas, kurās ir tikai sešas vai astoņas kontaktstundas nedēļā. Visu nedēļas lekciju daudzumu var nolāst vienā sestdienā! Tā studenti tikai sestdienās piestaigā uz lekcijām, un beigās diploms ir rokā. It kā pārējā laikā studentam būtu jāstrādā patstāvīgi.

– Bet es nojaušu, ka pārējā laikā viņš augstskolai nav ne tuvumā!

– Pārējā laikā viņš strādā! Ja studiju programmām valsts būtu noteikusi stingrākas prasības, to nebūtu tik daudz. Visi jau nav tādi naivuļņi kā RTU, kas kļūda, ka mums ar 20 kontaktstundām par maz. Lai iemācītu tīlts celt, mājas būvēt, elektrības līnijas vilkt un elektroinstalācijas radīt, studentiem vajag daudz laboratorijas darbu, kas arī ir kontaktstundas. Tagad jaunais Augstskolu likums ļauj pāņņiegt vairāk kontaktstundu.

I. Kuzmina: – Pašlaik rit studiju programmu vērtēšanas process. Kādu iznākumu tam paredzāt?

– Labi ir tas, ka vērtēšanas dēļ profesori un mācībspēki ir spiesti sakārtot dokumentus. Arī paši varēsīm savu studiju piedāvājumu izanalizēt un uzlabot situāciju. Cits jautājums, kā vērtējā šos dokumentus pieprasa un cik ilgs laiks tiek dots to sakārtot.

Vai man ir bail, ka liks slēgt kādas programmas? Isti nebaids, jo uzskatu, ka paralēlām programmām – vismaz divām trim – tomēr jābūt. Ja būs tikai viena studiju programma katrā nozarē, nebūs konkurences.

V. Krustiņš: – Kāpēc jaunieši labprātāk izvēlas studēt sabiedriskās attiecības un citas sociālās zinātnes, nevis inženierzinātnes?

– Visas budžeta vietas, kuras valsts piešķir dabaszinātnēs un inženierzinātnēs, vienmēr ir aizņemtas. Kad jaunietim jāmaksā pašam, viņš redz, ka studēt juristos ir trīsreiz lētāk nekā inženierzinātņu programmu. Tad bieži vien izvēlas lētāko. Ir valstis, kuras, lai celtu valsts ekonomiku, apmaksā vairāk dabaszinātņu un inženierzinātņu studiju vietas, tad arī absolventu proporcija ir citāda.

Piemēram, Somijā no kopējā absolventu skaita dabaszinātņu un inženierzinātņu studiju programmu absolventi ir 30 līdz 40 procenti, bet Latvijā tikai astoņi līdz desmit procenti.

L. Ribickis: – Esam pirmajā vietā Eiropā sociālo un humanitāro studiju programmu absolventu skaita ziņā.

V. Serdāns: – **Vai RTU studentiem jāiet praksē uz uzņēmumiem?**

– RTU ir divu veidu pamatstudiju programmas – akadēmiskais un profesionālais bakalaura. Akadēmiskajā studiju programmā prakse dod tikai sešus kredītpunktus. Profesionālajā studiju programmā – 26 kredītpunktus un tās ilgums ir aptuveni pusgads.

I. Kuzmina: – **Kas jauns un interesants patlaban notiek RTU zinātniskajās laboratorijās? Vai gaidāmi jauni zinātniskie atklājumi?**

– Par Eiropas struktūrfondu līdzekļiem gatavojamies Ķīpsalā būvēt jaunu energopētniecības centru, kurā darbosies ne tikai Enerģētikas fakultātes zinātnieki, bet arī pētnieki no Būvniecības, Materiālzinātnes un Lietišķās ķīmijas, kā arī no Transportzinātnes un Mašīnbūves fakultātes. Centrā pētīsim gan tradicionālos, gan alternatīvos enerģijas avotus. Būs jaudīga laboratorija ar savu vēja ģeneratoru, saules bateriju, koģenerācijas staciju.

RTU rīkotās Biznesa informātikas konferences ir vadošās pasaulē. Mūsu vecmeistara profesora Jāņa Oša vadībā ir tapusi datorzinātnēm veltīta monogrāfija, kas iespēsta lielā ASV izdevniecībā un atzīta par gada sasniegumu Latvijas zinātnē.

Mēs esam uzņēmušies trīs misijas. Pirmā – sagatavot jaunos speciālistus, otra – izaudzināt zinātniekus, bet trešā – nodrošināt tautsaimniecībā vajadzīgu inovāciju radīšanu. Taču valstī nav sistēmas, kā zinātnieku inovācijas pārnest uz biznesu. Piemēram, jauns zinātņu doktors, kurš savā promocijas darbā vairāku gadu garumā izstrādājis kādu savu ideju, varētu to pārnest uz reālo uzņēmējdarbību, bet viņam jau nav sēklas kapitāla! Igaunijai ir fonds, no kura to var saņemt, mums nav.

V. Krustiņš: – **Jūs esat elektroenerģētikas un elektrotehnikas profesors. Ko varat teikt par Latvijas iespējām kļūt enerģētiski neatkarīgai? Vai RTU pēta šo problēmu?**

– Jau ilgstoši gatavojam speciālistus "Latvenergo". Ir zinātniskās pētniecības programma enerģētikā, kuras ietvaros pētām, ko var izmantot enerģijas iegūšanai. Pētījām, vai Latvijā varētu iztikt, ja neiepirktu energoresursus no citām valstīm. Secinājām, ka principā var. Cits jautājums, ko tas maksā un cik tas ir efektīvi.

Šobrīd Latvijā ir ļoti zāla enerģētika. Nekur Eiropā nav tik daudz enerģijas no atjaunojamiem resursiem kā ūdens un vējš. Varam gribēt būt vēl zaļāki, taču svarīgāk būtu nodrošināt energoneatkarību. Taču zinātniekiem nav tieša pasūtījuma no valsts pētīt, kā to efektīvi panākt.